

RETNINGSLINJER FOR PROGRAMFRITAK FRA FELLESEMNER VED NTNU

Vedtatt av rektor 14. 05. 2024

1. Om retningslinjen

Dette dokumentet erstatter rektorvedtak av 18.04.23 (ePhorte 23/14635).

Retningslinjen gir bestemmelser for programfritak fra NTNUs fellesemner Examen philosophicum (ex.phil.), områdeemne og Eksperter i team (EiT).

Fritak fra fellesemnene kan gis både i form av et programfritak og på individuelt grunnlag, etter søknad fra den enkelte student. Det førstnevnte innebærer at ett eller flere av fellesemnene ikke inngår som en obligatorisk del av et studieprogram.

Bestemmelsene for programfritak beskrives i dette dokumentet, mens bestemmelser for individuelle fritak er tilgjengelig på www.ntnu.no/studier/fellesemner. Der er det også en nærmere beskrivelse av fellesemneordningens bakgrunn, formål og organisering.

2. Bestemmelser om programfritak fra fellesemnene

Programfritak fra fellesemnene er hjemlet i NTNUs studieforskrift:

- § 4-11 (2) slår fast at rektor fastsetter unntak for enkelte studieprogram fra fellesemnene *ex.phil.* og *områdeemne*.
- § 4-12 (4) slår fast at rektor vedtar hvilke studieprogram som kan unntas fra kravet om *EiT*.

3. Behandling av søknader om programfritak

Reglene for programfritak kan komme til anvendelse der faglige og/eller organisatoriske forhold gjør det svært vanskelig å innføre ett eller flere av fellesemnene i studieplanen for et studieprogram. **Fritaksgrunnlaget må være studieplanfestet og gjelde alle studentene.** Dersom fritaksgrunnlaget kun gjelder deler av studentmassen, kan den enkelte student søke om individuelt fritak iht. [universitets- og høyskoleloven § 3-5](#) eller [retningslinjene for individuelle fritak fra Eksperter i team](#).

Frist for fakultetenes søknader til rektor:

- Fakultetet leverer fritakssøknad for nye og eksisterende studietilbud **innen 15. juni**.

Obs. for nye studietilbud: I søknad om akkreditering av studieprogrammet må fakultetet oppgi at det er aktuelt å søke om programfritak, og i tillegg påse at programbeskrivelse og emneinnhold er tilstrekkelig klargjort til at fritakskriteriene for programfritak lar seg vurdere.

Søknadsfristen 15. juni er satt for å sikre at eventuelt fritaksvedtak og endring kommer i takt med årshjulsprosesser for akkreditering av studieprogram og emne- og studieplanrevisjon. Se også nærmere detaljering i 3.1.

Søknader om programfritak fra fellesemneordningen utformes og leveres i porteføljemodulen i [KASPER](#).

3.1 Prosess og ansvar

Rektor oppnevner en faglig vurderingskomite, som behandler aktuelle fritakssøknader under ett og i henhold til vurderingskriteriene. Deretter legges søknadene frem for drøfting i Utdanningsutvalget (UU), før rektors endelige beslutning.

UU har en særlig oppgave i å gi råd til rektor om eventuelt programfritak. Ved beslutning legger rektor vekt på UUs og vurderingskomiteens anbefalinger. I tillegg er det et mål om å ha en mest mulig ensartet praksis, også sett i lys av tidligere og tilsvarende søknadsvurderinger.

Faglig vurderingskomite består av følgende representanter:

- Representant fra Uniped; universitetspedagogisk rådgivning uten rolle tilknyttet fellesemnene
- Fellesemneforvalterne; én representant for hvert av fellesemnene ex.phil., områdeemne, EiT
- Studentrepresentasjon (utpekes av Studenttinget)
- Rådgivning og sekretariat; Avdeling for utdanning

Søknadsprosedyre:

1. Studieprogram og fakultet¹

- Søknadsansvarlig utarbeider søknad om programfritak til fakultetet, etter mal i porteføljemodulen i [KASPER](#). Fakultetet setter intern frist, som tar hensyn til frist for eventuell behandling i forvaltningsutvalg (se neste kulepunkt). **Alle søknader skal begrunnes godt.** Behovet begrunnes ut fra studieplanen og i linje med fritakskriteriet som legges til grunn.
- Fakultetet foretar en samlet vurdering der studieprogramledelsens vurdering inngår. For studieprogram som er omfattet av et av forvaltningsutvalgene, må fakultetet via KASPER også hente inn en vurdering av fritakssøknaden fra forvaltningsutvalget. Forvaltningsutvalgene har felles frist 15. mai for søknader knyttet til studieprogram under deres forvaltningsområde.
- Fakultetet godkjenner og sender sin samlede vurdering og komplett søknadsunderlag via porteføljemodulen i [KASPER](#). Endelig frist til rektor er 15. juni.

2. Vurderingskomite

- Søknader etter vurderingskriteriene A, B og C vurderes av sekretariatet og komiteens leder, på bakgrunn av etablert sedvane for fritak.
- Søknadene etter de faglige fritakskriteriene D og E vurderes av samlet vurderingskomite. Komiteens anbefaling legges ved saksunderlaget til UU.

3. Utdanningsutvalg og rektor

- Tidlig høst drøftes alle søknader under ett i samme møte i UU. Saksunderlaget skal inneholde opprinnelig søknad, vurdering fra forvaltningsutvalg der det er aktuelt, samt vertsfakultetets og vurderingskomiteens innstilling.
- Dersom UU anbefaler å ikke innvilge programfritak møtes representanter for studieprogrammet, den aktuelle fellesemneforvalteren² og sekretariatet til dialog om implementering av fellesemnet.
- Rektors endelige avgjørelse fattes i form av et rektorvedtak. Programfritak innvilges normalt for fem år. I god tid før fritaksperioden utløper må studieprogrammet begynne arbeid med å innføre fellesemnet, eller levere ny fritakssøknad hvis innføring fortsatt vurderes som svært vanskelig.

¹ Ved nyetablering ligger søknadsansvaret hos vertsfakultet og fagmiljø. For etablerte studietilbud ligger søknadsansvaret hos studieprogramleder, studieprogramråd og vertsfakultet.

² I denne sammenhengen vil representant for områdeemnet tilsvare representant i vurderingskomiteen, om ikke annet er mer hensiktsmessig. For ex.phil kan studieleder eller emneansvarlig for den aktuelle ex.phil.-varianten delta. Fra EiT kan en representant fra fagseksjonen delta.

3.2 Vurderingskriterier for programfritak

NTNU har en restriktiv praksis med å innvilge programfritak fra fellesemnene. I utviklingsarbeidet med studieprogramdesign skal studieprogramledelsen sørge for å innføre NTNUs fellesemner, og aktivt søke handlingsrom innenfor eventuelle nasjonale føringer. Alternative løsninger skal kun etableres dersom det er svært vanskelig å innføre fellesemnet. I så tilfelle, samt ved innvilget fritak, skal studieprogramledelsen ta initiativ til samarbeid med fellesemneforvalteren, med mål om å innarbeide mest mulig av fellesemnets læringsutbytte innenfor studieprogrammets egne emner.

Programfritak kan innvilges etter administrativ vurdering, iht. etablert sedvane for fritak for:

- A. Fellesgrader eller tilsvarende samarbeid:** Studieprogram som NTNU gir i samarbeid med andre norske eller internasjonale utdanningsinstitusjoner, kan få fritak.
- B. Semesteropphold utenfor NTNU:** Studieprogram der studieplanen fastsetter at store deler av eller hele semesteret er lagt utenfor NTNU, f.eks. i form av praksis, utenlandsopphold eller feltarbeid i samme semester som fellesemnet *må* studieplanfestes, kan få fritak. Aktiviteten må være obligatorisk og gjelde alle studentene.
- C. Erfaringsbaserte masterprogram, videreutdanninger og eksternfinansierte studietilbud:** Slike studieprogram kan få fritak, med begrunnelse i praktiske hensyn og potensiell konkurranseulempe.

Programfritak kan innvilges etter faglig komitevurdering, gitt følgende kriterium:

- D. Nasjonale føringer:** Studieprogram kan vurderes for fritak med bakgrunn i hensyn knyttet til rammeplan, nasjonale retningslinjer, UHRs krav til fagsammensetning, eller tilsvarende eksterne føringer. Ut fra hva som er begrunnelsen for å søke fritak må søknaden beskrive
 - evt. hvor begrenset plass det er tilgjengelig i studieplanen
 - hvilken faglig fordypning (emner/faglig innhold/læringsutbytter) man evt. ønsker å prioritere fremfor fellesemnet, og hvilken konkret gevinst dette forventes å gi studentens læringsutbytte

Merk: Dersom eksempelvis rammeplaner krever faglig innhold som tilsvarer innhold i fellesemnet, skal føringene søkes ivarettatt via fellesemnet.

Ytterligere vurderingskriterium for EiT

E. Overlappende læringsutbytte:

For studieprogram som *ikke* faller inn under kriteriene A-C, kan fritak fra EiT vurderes dersom følgende vilkår er møtt:

- Alternativt oppnådd læringsutbytte legger vekt på *selvrefleksjon*, individuelt og i gruppa, om det tverrfaglige teamarbeidet og om resultatet av det tverrfaglige prosjektarbeidet. Det er ikke tilstrekkelig for fritak at annen læringsaktivitet inneholder læringsformene prosjektarbeid og samarbeid med studenter fra andre fagområder.
- *Reell tverrfaglighet* dokumenteres via opptakskrav og/eller omfattende læringsaktiviteter/praksis e.l. Flerfaglighet og beslektede fag er ikke tilstrekkelig.